

FRA VORE BEDSTEFORÆLDRES TID.

Af

L. Christensen.

Vi har i en foregaaende Artikel set, hvorledes vore Fædre arbejdede og sparede. Men skønt deres Arbejde var baade strengt og vedholdende, blev der dog ogsaa Tid til nogen Morskab og Fornøjelse.

Den glade Juletid med al dens Overdaadighed i Mad og Drikke og Julegilder varede altid til St. Knuds Dag, den 7. Januar (Knud driver Julen ud, hed det); saa begyndte man igen paa det daglige Arbejde*). Vor gamle Skolelærer lærte os, at den bedste Fornøjelse, man har, er den, man har af sit Arbejde, og det var selvfølgelig meget sandt, men

*) Der var ganske vist nogle enkelte lystige Bønder som sagde: Vi og vore lige holder glædelig Jul lige til Paaske. En saadan solgte en Ko til en Husmand paa den Betingelse, at den skulde kælte hen sidst i Julefiden. Men da han naaede Fastelavn, og Koen endnu ikke viste Tegn til at kælte, henvendte Køberen sig til Sælgeren og klagede over at denne havde narret ham. Men han fik kun den Trøst, at Koen nok kæltede til den Tid, der var sagt nemlig henimod Paaske, for vi og vore lige holder altid glædelig Jul lige til Paaske.

Menneskene er nu en Gang saadan, at de trænger til en Gang imellem at more sig lidt i Fællesskab med jævnlige.

De lange Vinteraftener, naar Kvindfolkene sad ved deres Arbejde, sad Karlene og Drengene og røg deres Pibe eller laa og rakte Bænke. Lidt Læsning og lidt Husflid var der nogle enkelte, som fandt Behag i; men det var Sjældenheder. De fleste søgte, naar Tiden blev dem for kedelig hjemme, hen til Smugkroer eller hos en eller anden Indsidder, hvor de kunde finde Kammerater til et Slag Kort.

Fastelavn og særlig Fastelavns Mandag, som fra meget gammel Tid har været brugt til rigtig at slaa Gækken løs, blev endnu i mine Drengaar fejret med at ride Fastelavn, slaa Potten i Stykker, slaa Katten af Tønden og andet saadan Narreværk; men det var ellers lige ved at gaa af Moden ligesom saa meget gammelt. Jeg mindes kun en eneste Gang at have set Mændene i min Fødeby slaa Katten af Tønden, (det var først i Halvtredserne). Man undres nu over, at halvgamle Mænd kunde more sig over sligt. En Tønde blev hængt paa et Reb, som var spændt fra Bygningen af en Gaard tværs over Gaden og fastgjort paa en Støtte, der var rejst paa den anden Side.

Nu stillede alle Byens Mænd til Hest med en solid Knippel i Haanden, saa red de en ad Gangen i stærk Trav gennem Gaden, og idet de var lige under Tønden, gav de denne et vældigt Slag med Knippelen, og saaledes blev de ved, saalænge der var noget tilbage af Tønden at slaa efter. Man sagde, at i ældre Tid satte de en levende Kat ind i Tønden, som saa sprang ud, naar denne gik i Stykker. Andre

fyldte den med Sand eller Aske, som faldt ned over den, der slog Hul paa den.

Fastelavnsridningen var de unges Værk, de red i stort Optog med udpyntet Konge, Dronning, Forridere og Bajadser fra Gaard til Gaard og indsamlede til deres Fastelavnsgilde. Efter disse Løjer holdt de Gilde hele Natten og ofte næste Dag med, med Dans, Spil og Drik, uden al Maadehold, men om en Mand ved en saadan Lejlighed drak sig en Rus, blev det aldrig regnet ham til Last. Vor gamle Skolelærer havde, hver Gang vi havde Stykket for i Balles Lærebog om Fraadseri og Drukkenskab, indprentet os, at fordi en Mand drak sig en Rus ved et Gilde eller anden festlig Sammenkomst, maatte vi ingenlunde derfor kalde ham en Drukkenbolt; men dersom han daglig gik og pimpede hjemme og paa Kroen, saa maatte vi nok kalde ham en Drukkenbolt.

Indsidderne og de jordløse Husmænd havde ogsaa en lystig Dag i Fastelavnen med at drikke Præsteøl. Sognepræsten gav dem en Tønde Øl og et Anker Brændevin som et Slags Vederlag for et Par Høstdage som de aarligt ydede til Præsten, det var vistnok, fordi de ingen Tiende svarede; de kaldte det at gøre Præstedage. Præsterne havde alle i den Tid et temmelig stort Avlsbrug, der ofte var endog lidt bedre end Gaardmændenes.

Gilder og Slædevej skal passes, naar de indtræffer, sagde man, og Gilderne indtraf ikke saa sjældent. Med Slædeføret var det meget ubestemt; men naar det indtraf, blev det altid flittigt benyttet. Man maatte være belavet paa at tage imod fremmede; særlig Familie og Venner langt borte fra; saadan Lejlighed benyttedes for at faa en lang Kanetur. Gilderne

paa den Tid ligesom nu gik med at spise og drikke, spille Kort og danse. De er nu saa udførlig beskrevne bl. a. i Anton Nielsens Historier, og disse er saa almindelig kendte, saa jeg ikke vil gentage det her.

Henimod Paaske naar Foraarsolen begyndte at tørre Marker og Veje, samlede Ungdommen, Karle og Piger, sig paa Helligdagene paa Gaden eller Engen til Boldspil eller anden Leg. Keglespil var meget almindeligt overalt paa Landet. Der var en Keglebane næsten i enhver By, som var anlagt af en mindre Haandværker eller Høker for at tjene en lille ekstra Skilling. Men var der ingen Keglebane, saa lavede Karlene selv nogle Kegler, som de stillede op paa Gaden og slog til med Loddet. Om Søndag Eftermiddag samledes alle Byens Karle og Drengene og morede sig paa bedste Maade, Karlene spillede om Penge, og Drengene tjente lidt Skillinger paa at rejse Kegler for dem. De fartede ikke saadan ud til alle Sider som nu i Cyklernes Tidsalder.

Om Sommeren var der ofte Skovballe, hvor Ungdommen og nogle ældre med morede sig med Dans og Keglespil i den grønne Skov. En saadan Festlighed fordrede ikke store Forberedelser. Et Brædegulv blev anlagt paa en bekvem Plads under de grønne Bøge, hegnet med et Risgærde; en Keglebane og et Telt med Udsalg af Øl, Brændevin og Hvedebrød var hele Anretningen.

Lignende smaa Friluftsballe afholdtes ogsaa i Landsbyer, der laa langt fra Skoven.

Slagelse Sommermarked var en rigtig Folkefestdag fra hele dennes Omegn. Tidlig paa Formiddagen strømmede gaaende, kørende, ridende og træk-

kende i lange Rækker og store Flokke fra alle Kanter ad Slagelse til. Unge og gamle, Kvinder og Børn, Krøblinger, halte og blinde, alle skulde til Marked. Hyrdedrengen og en gammel Huskone var alt hvad der blev hjemme for at styre Gaarden. Det var meget vigtigt at komme tidlig til Byen for at faa Staldplads til Hestene, Købmands- og Gæstgivergaardene var altid saa overfyldte, at det var umuligt at skaffe Plads til alle dem, der strømmede ind.

Om Formiddagen blev der handlet meget, særlig med Heste og Kvæg, men iøvrigt var der hele Dagen stor Handel med alle mulige Varer, dette findes udførlig beskrevet i 2. Halvbind 1917 og vedkommer ikke den egentlig fornøjelige Del af Markedet. Om Eftermiddagen, naar Markedet var paa det højeste, var hele Byen fyldt med Visesælgere og Sangere, Lirekasser og alle mulige Slags Musikere, som tiligemed Børn, der havde faaet deres Markedsgaver, Trompeter, Fløjter, Trommer og andet saadant, lavede tilsammen et øredøvende Spektakel. Paa Svejtserspladsen var alt Gøglet anbragt, men denne Del af Markedsforlystelserne var omtrent ligesom i Nutiden, omend knapt saa pragtfuldt udstyret. For den voksne Ungdom var der mange Danseboder, og i flere Beværtninger var der tilrejsende Sangerinder til Gæsternes Underholdning, som for hver Sang vandrede rundt med Tallerkenen og indkasserede deres Fireskillinger, det var det mindste, der kunde ydes, men hvor Begejstringen var større, blev Pengene og større. Mange unge fik sig saadan en Dag en Markedskæreste, som de kaldte det, men det var med disse som med alt andet Markedstøj, det var sjældent videre holdbart.

Henimod Aften havde Husbonden sine Besværligheder med at faa samlet sit Mandskab til Hjemkørselen. Denne foregik undertiden med højrøstet Sang og Latter, og dermed var denne fornøjelige Dag afsluttet. Ved det store Novembermarked gentog den samme Forestilling sig ganske nøjagtig.

Naar Høsten var tilendebragt, hvilket ofte blev langt ind i September, havde man de mange gode Høstgilder. Enhver, der havde hjulpet til med Høsten, om det kun var nogle faa Dage, havde tjent sig Høstgildet og blev indbudt med. Men foruden Høstfolkene blev Naboer, Familie og Venner ogsaa indbudt, saa det blev oftest ligesaa store Gilder med Spise og Drikke, Kortspil og Dans som ved Bryllup og Barselgilder.

Mens vi nu er ved Bøndernes Høstgilder, vil vi kigge indenfor hos vor Bys nære Nabo: Godsejer, Justitsraad Brøndsted, Gyldenholm, han var en meget human Herre, der gav sine Arbejdere et godt Høstgilde. Om Eftermiddagen samledes alle i den store Mejerikælder og nød Hovedmaaltidet: Suppe, Steg og Kaffe. Henimod Aften marscherede hele Styrken med Musik i Spidsen ned paa Laden, hvor der var indrettet Dansesal i det nederste Magasinloft, og et stort Lokale foran med Borde og Bænke, hvor de ældre Arbejdere sad og spillede Kort og drak Brændevin; for hver Bet eller godt Kup der blev gjort, blev der slaaet kraftigt i Bordet og raabt, at det var en Snaps værd, det var nu ellers ikke Smaasnapse, der vankede ved saadan Lejlighed, for de skænkede i Halv- eller Helpægleglas, som gik fra Mand til Mand Omgangen rundt. Af og til var der en, som drattede under Bordet, men dette var ogsaa taget

med i Betragtning, bag i Salen var anbragt en Bunke Halm skraat op mod Væggen belagt med Hestedækkenere, og der blev de ganske rolig lagt hen at sove Rusen ud, de første naaede undertiden saavidt, at de kunde staa op og tage en til. Først paa Aftenen kom Tjeneren og Kusken med Aftensmaden i vældige store Mejeribøtter, fulde af skaaren Mad, som de bar højt over Hovedet paa sig selv og andre, og endda blev der rapset Nævefulde af dem, der var lange nok, inden de naaede Bordene; der var iøvrigt ingen Mangel, enhver kunde godt blive mættet.

Ved Midnatstid kom Punschen; og det var Glanspunktet i hele Herligheden, for her mødte alt Herskabet med. Midt i Dansesalen blev anbragt et langt Bord med nogle vældige Boller Punsch samt Kopper og Glas. Æbleskiverne, som kom i store Bøtter fulde, blev revet væk, inden de rigtig naaede Bordene. Forvalteren og Tjeneren øste op, og Mandskabet stod rundt om Bordet og drak, de nærmeste fik meget rigelig, og de yderste Omgange manglede heller ikke, naar de blot anstrængte sig lidt for at komme til. Nu blev der sunget og drukket Skaaler for alle de mange Rangklasser, der var paa Gaarden. Første Rangklasse var selvfølgelig Herremanden med Frue og Frøken. Anden Klasse bestod af Forvalter, Underforvalter, Mejeribestyrer, Husjomfru og Lærerinde. Tredje Klasse var Kusk, Tjener, Gartner, Hjulmageren, Smeden, Mejeribødkeren, Landvæsenseleverne og Herskabets Stue- og Kokkepiger. I fjerde Klasse var 12 Tjenestekarle og nogle Drengesamt en Mængde Malkepiger. Disse hørte alle til Gaardens faste Mandskab, som levede paa Gaarden, men desuden var der mange faste Arbejdsmænd, som

boede i de mange usle Rønner omkring i Markens Udkanter, disse hørte ikke til Gaardens Husholdning, men arbejdede paa egen Kost for en lille Dagløn. Men ved Høstgildet var der desuden mange andre Folk fra Omegnen, som søgte Gaarden, naar Bønderne havde indhøstet. Naar Punschen var drukket, dansede alle Herskaberne en lille Tid, inden de trak sig tilbage, og saa var den officielle Del af Festen forbi, men Dansen vedblev alligevel til henad Morgenstunden. Ved saadanne Gilder var det de lavere Rangklasser fik Lov til at dirigere, dominere og husesere.

Foruden disse forskellige større Gilder var der ogsaa tidt indbudt Selskaber indenfor snævrere Kredse, hvor det gik mere stilfærdigt til.

Naar Naboer og Venner besøgte hverandre uden særlig Indbydelse, var det paa den Tid meget almindeligt, at Konen gik paa Besøg om Eftermiddagen, og Manden kom og hentede hende om Aftenen. Gaardmanden, som sjældent deltog videre i det daglige Arbejde udenfor Saa- og Høsttiden, fandt ofte paa et lille Ærinde hen til Naboen, der straks bød ham indenfor og hilse paa vor Mor, saa kan vi jo da tænde Piben og snakke lidt, mens vi faar en Snaps og en Taar Øl.

Skønt det i denne Artikel omhandlede var i 5te Juni Grundlovens første Tiaar og Frihedsbegejstringen i Landbefolkningen var meget høj, var der sjældent Grundlovsfester eller politiske Folkefester, disse blev mere almindelige længere frem i Tiden, da de politiske Stridigheder efterhaanden blev stærkere. Fælles Skovture eller store Fællesudflugter, som nu er saa almindelige, var slet ikke paa Moden. For-

eningsliv var der saa godt som intet af, uden at hermed skal være forstaaet, at der var mindre Enighed blandt Folk, tværtimod. Vilde man lidt paa Udflugt slog et Par gode Venner Følge, og det var oftest en Tur til Hovedstaden. Det var yderst sjældent, der var nogen, som faldt paa at gæste Landets skønne Egne, uden naar der var nødvendigt Ærinde.

Saadan var Tiden, og nogle sagde det var gode Tider, andre sagde, det var daarlige Tider, og saadan bliver der vel sagt om alle Tider; men sikkert er det, at Folk forstod at holde Forlystelserne indenfor rimelige Grænser, og dette i Forening med, at de arbejdede og sparede, bevirkede, at der i disse gode Aar blev lagt en solid Grund til Bondens fremtidige Velstand.

L. Christensen.